

УДК 342.372.17(043.2)

Ладиченко В. В., д.ю.н., професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, Україна

ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ОСНОВА ПРАВOTВOPЧOCTІ В OCBІTНЬOМУ ПPOЦECІ

Поняття принципів права є однією з актуальних проблем сучасної юридичної науки. Саме в них найбільш яскраво відбита його сутність у всьому різноманітті складових її сторін і закономірностей. У принципах права відображаються соціальні закономірності двох видів: ті, що поширюють свою дію на суспільство в цілому та ті, що властиві тільки праву як особливому регулятору людської поведінки. Перші відображаються в змісті керівних положень, що одержали назву загальносоціальних принципів [1, с. 241-242]. У них сконцентровані істотні риси суспільних відносин, що є предметом правового впливу. Найважливішою особливістю цих відносин є те, що існувати і нормально розвиватися вони можуть лише в правовій формі (наприклад, відносини власності і політичної влади). Загальносоціальними началами сучасного права виступають принципи поділу влади, захисту власності, демократизму, гуманізму й ін. У них виражаються економічні, політичні, моральні підвалини існуючого суспільного ладу.

Соціальні закономірності, що властиві тільки праву, відображуються в змісті іншої групи принципів – спеціально-юридичних принципах [2, с.297]. Вони виражають особливості правового регулювання, показують його відмінність від інших соціальних регуляторів, а тому можуть бути визначені як принципи правового регулювання. До них відносяться принципи свободи, справедливості, юридичної рівності, відповідальності за провину, єдності юридичних прав і обов'язків, законності, єдності об'єктивного і суб'єктивного права, державної гарантованості, тощо.

Загальносоціальні і спеціально-юридичні начала в праві можуть діяти ефективно лише у взаємодії один з одним, тому що тільки в цьому випадку відбувається належне узгодження істотних властивостей об'єкта регулювання і його регулятора.

Гносеологічний аспект дослідження принципів права для правового регулювання освітньої діяльності обумовлений їх ідеологічністю, детермінованістю не тільки об'єктивними соціальними закономірностями, але і діяльністю свідомості людини, творчою активністю його розуму. Зміст керівних положень прямо залежить від здатності юридичного мислення проникнути в сутність освітніх процесів, виявити тут головне, необхідне, основне. Отримані результати формулюються у вигляді фундаментальних правових понять, які спираються на принципи права та

втілюються в освітньому законодавстві.

Безумовно, необхідні й істотні сторони і зв'язки соціальної дійсності деякою мірою відображаються і конкретними нормами права. В іншому випадку останні втратили би здатність позитивно впливати на суспільні відносини. Однак на відміну від принципів суттєве представлене в нормах у нерозривній єдності з несуттєвим, головне – із другорядним, необхідне – з випадковим [3, с.144-145]. В. М Баранів стверджує, що «у діяльності людей виявляються об'єктивні закони і норми. Відбиваючи безпосередньо організаційну сторону діяльності й опосередованно умови діяльності, вони набувають об'єктивного змісту. Для того, щоб зміст цих норм був адекватно відтворений, необхідні найбільш загальні, фіксуючі істотне, цілісні форми знання. Тільки тоді об'єктивна необхідність, виражена у вихідних нормах соціального досвіду може існувати як зміст соціального знання. Природно, що на рівні повсякденної правосвідомості вихідні норми теж відтворюються, але, як правило, неясно й неповно. Потрібна спеціальна пізнавальна діяльність, що дозволяє найбільш адекватно виразити вихідні норми в твердженнях і інших логічних формах знання» [4, с. 210-211]. Саме спеціальні вихідні знання виражаються в принципах права.

Іншою важливою рисою керівних положень в порівнянні з конкретними юридичними нормами виступає значно більша їх залежність від стану правових знань. Вони виникають лише на визначеному етапі генези права, безпосередньо пов'язаному з появою розвинутого юридичного мислення, у той час як конкретні норми права виникали й у багатьох випадках продовжують і сьогодні зароджуватися стихійно, у ході повсякденної практичної діяльності людей [5, с. 15]. Саме так можна розцінити сучасні підходи законодавця до створення окремого закону, що має на меті врегулювання виключно юридичної освіти та доступу до правничої професії. На нашу думку, такий підхід суперечить принципам права, створює негативні для сфери освіти правові наслідки і є неприйнятний.

Історично принципи права з'явилися значно пізніше інших його норм, що спочатку існували у вигляді юридичних звичаїв і не містили теоретичних узагальнень соціальних процесів на рівні їхньої сутності. «Від фактичного до нормативного – от процес, от лінія розвитку, у рамках яких формується право і результатом яких є норми» [6, с.131-132].

Принципи права додають правовому регулюванню освітньої діяльності науковості і значно підвищують його результативність. Володіючи вищим ступенем абстрактності в порівнянні з конкретними юридичними нормами, вони сприяють юридичному закріпленню не тільки того, що вже склалося в соціальних відносинах, але і направляють правове регулювання освіти «вперед», дають державі можливість свідомо і планомірно впливати на діяльність людей.

Література

1. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Учебник / О.Ф. Скакун. – Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. – 704 с.
2. Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. М.Н.Марченко. – М.: Зерцало, ТЕИС, 1996. – 475 с.
3. Закомлистов А.Ф. Юридическая философия / А.Ф. Закомлистов. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. – 548 с.
4. Баранов В.М. Истинность норм советского права. Проблемы теории и критики / В.М. Баранов. – Саратов, 1989. – 387 с.
5. Колодій А.М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.01 за спец. 12.00.02 «конституційне право; муніципальне право» / А.М. Колодій. – К., 1999. – 36 с.
6. Неновски Н. Право и ценности / Н. Неновски. – М.: Прогресс, 1987. – 248 с.

УДК 340.1 (045.2)

Макеєва О.М., к.ю.н.,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Інтеграція України в європейський простір є цивілізаційним вибором країни, що потребує суттєвих змін у сфері юриспруденції. Сьогодні юридична практика вимагає від теорії права постійного удосконалення методології, оновлення сприйняття та розуміння права, його специфічних рис та функцій. У нових умовах правова парадигма спирається на досягнення багатьох гуманітарних наук, серед яких: філософія, теорія та історія держави і права, політологія, теорія інформації тощо. Вхідження України до ЄС, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери життя суспільства вимагає вивчення та удосконалення правової комунікації. Зважаючи на підвищену увагу до проблем пошуку нового методологічного інструментарію, розуміння сутності права, визначення його функціонального призначення, постає необхідність дослідження методологічних засад правової комунікації в умовах євроінтеграційних процесів.

Проблеми, пов'язані з правовою комунікацією, вивчали зарубіжні та вітчизняні вчені: Д.В. Андрєєв, В. Бачинін, Н. Луман, С.І. Максимов, Н.М. Оніщенко, М. ван Хук, А.В. Поляков, Дж. Пітерс, П.М. Рабінович, А.С. Токарська, Ю. Хабермас, І.П. Честнов та інші.

В умовах євроінтеграції та становлення інформаційного суспільства в Україні взаємодія держави і громадян потребує сучасних інформаційно-